

Konwersatorium „Transdyscyplinarność badań nad komunikacją medialną. Tożsamość dziennikarza”, Katowice, 22 listopada 2012 roku

Aleksandra Kalisz

Już po raz trzeci na Uniwersytecie Śląskim odbyło się konwersatorium poświęcone tematyce mediów, zatytułowane „Transdyscyplinarność badań nad komunikacją medialną. Tożsamość dziennikarza”¹, zorganizowane przez Katedrę Międzynarodowych Studiów Polskich, Instytut Nauk Politycznych i Dziennikarstwa oraz Instytut Języka Polskiego Uniwersytetu Śląskiego. Pomysłodawczynią tego przedsięwzięcia była prof. dr hab. Małgorzata Kita, która dokonała uroczystego otwarcia konwersatorium, przedstawiając zarówno jego współorganizatorkę dr Magdalenę Ślawską, jak i zaproszonych na tę uroczystość znamienitych gości, prelegentów, a także zgromadzoną w auli grupę studentów.

Po krótkim wystąpieniu prof. dr hab. Aldony Skudrzyk, prodziekan Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Śląskiego, która zwróciła uwagę na różnorodność perspektyw metodologicznych, jaką będą prezentować zaproszeni prelegenci interesujący się zagadnieniem szeroko rozumianych mediów, dalszą część obrad poprowadził prof. UŚ dr hab. Romuald Cudak.

W pierwszej części spotkania referat zatytułowany *Wibrująca tożsamość dziennikarza* wygłosiła prof. dr hab. Urszula Żydek-Bednarczuk. Referentka zwróciła uwagę nie tylko na

wieloznaczność, jaką niesie ze sobą pojęcie tożsamości, ale również na tendencje sprzyjające powstawaniu wielu tożsamości dziennikarza, będących wynikiem zagubienia osobowego, coraz silniejszych zmian społecznych, a także hybrydyzacji kultury i mediów. Dowodem tych przemian była zaprezentowana przez autorkę wibrująca tożsamość dziennikarza – tożsamość ponowoczesna, krucha i niestabilna, rozwijająca się w różnych kierunkach, wyraźnie odchodząca od esencjonalnego podejścia do tożsamości, zmierzająca w stronę indywidualizmu i częstych zmian. Badaczka wyróżniła sześć typów współczesnej tożsamości kulturowej i na ich podstawie omówiła tożsamość dziennikarza. Przedstawione typy, podważające tradycyjne formy mocnych tożsamości, dały podstawę do tego, by za Lyotardem stwierdzić, że nie ma już tożsamości, lecz są tylko transformacje.

Kolejny prelegent, prof. dr hab. Stanisław Michalczyk, w referacie *Dziennikarstwo i media jako instytucje. Teoretyczna analiza problemu*, wychodząc od klasycznych definicji dziennikarstwa akcentujących jego zadania i funkcje w społeczeństwie, przybliżył role, jakie w demokracji winien pełnić współczesny dziennikarz. Badacz rozróżnił terminologicznie

¹ Sprawozdania z poprzednich konwersatoriów zob.: M. Kita, *Konwersatorium „Transdyscyplinarność badań nad komunikacją medialną”*, Katowice, 4–5 listopada 2010 roku, „Studia Medioznawcze” 2011, nr 1, s. 185–190; M. Osieurak, *Sprawozdanie z konwersatorium „Osobiste – prywatne – intymne w przestrzeni publicznej”*, Katowice, 17 listopada 2011 roku, „Studia Medioznawcze” 2012, nr 2, s. 163–165.

dziennikarstwo będące działalnością praktyczną od dyscypliny naukowej, która nie tylko próbuje odpowiedzieć na pytanie, czym jest dziennikarstwo, ale również, w jakim kierunku ono podąża. Poruszył także kwestię sposobu kształcenia przyszłych pracowników mediów, a na zakończenie wystąpienia przedstawił dane liczbowe dotyczące dziennikarzy w poszczególnych krajach Europy.

Niemalym zaskoczeniem okazało się wystąpienie dr. hab. Piotra Zawojkiego, który prezentując referat *Ja – w kilku osobach/kilka osób we mnie: dziennikarz, krytyk sztuki, naukowiec. Perspektywa autobiograficzna*, dowiódł na własnym przykładzie, że dziennikarz/naukowiec jest w stanie uchronić swoją tożsamość przed rozdwojeniem jaźni i pełnić obie te funkcje nie tylko zachowując poczucie jedności, ale przede wszystkim czerpiąc nieustanną inspirację z obu tych dyscyplin.

Kolejną referentką, prof. dr hab. Danuta Ostaszewska, w wypowiedzi zatytułowanej *Martyna Wojciechowska. Dziennikarz – kobieta – podróżnik: zawód i pasja* poruszyła kwestię szeroko pojętej globalizacji, dającej z jednej strony możliwość tworzenia kolażowych osobowości, z drugiej zaś będącej realnym zagrożeniem dla tożsamości jednostki. Badaczka posłużyła się terminem *nasyconego ja* Kennetha Gergena do opisanie nie tylko stanu różnorodności, w jakim zanurzona jest współcześnie jednostka za sprawą rozwoju mediów masowych, ale również ukazała *ja* współczesnego dziennikarza-podróżnika na przykładzie Martyny Wojciechowskiej – dziennikarki przebywającej w świecie nowych technologii i podróżniczki, pasjonatki, reprezentującej nieskażony technicyzacją świat natury.

Następnie wystąpił prof. dr hab. Jerzy Miłkowski-Pomorski (Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie), wygłaszając referat *Dziennikarz: między tendencyjnością i partyjnością*. Autor przyczyn odmienności dziennikarstwa na świecie upatrywał w wyraźnie zarysowa-

nych różnicach między kulturami społeczeństw Zachodu i Wschodu. Poszukując odpowiedzi na pytanie o tożsamość polskiego dziennikarza, przedstawił koncepcję marksistowskiego filozofa Györgya Lukácsa, by na jej podstawie usytuować polskie dziennikarstwo między tendencyjnością, rozpatrywaną w kategoriach sztuki czystej, skoncentrowanej na informacji, a partyjnością, będącą czymś w rodzaju bajkowej narracji, naznaczonej piętnem interpretacji prezentowanych wydarzeń.

Część pierwszą konwersatorium zakończyła dyskusja, w której głos zabrał m.in. prof. UŚ dr hab. Marek Jachimowski, który poruszył kwestię sposobu kształcenia przyszłych dziennikarzy w perspektywie wyraźnie narastającej komercjalizacji mediów.

Drugą część spotkania otworzyło wystąpienie dr hab. Iwony Loewe. Autorka w referacie *Twarze polskiej telewizji dawniej i dziś* skoncentrowała uwagę na poszczególnych spike-rach Telewizji Polskiej, ukazując w aspekcie historycznym nie tylko ich telegeniczność, ale także osobowość ujawniającą się poprzez sposób prezentowania ramówki programowej. Badaczka zauważyła również, że współcześnie rolę telewizyjnej osobowości zaczęły odgrywać postacie prowadzące określony typ programów telewizyjnych, których tak wizerunek, jak i język osobniczy może stanowić rodzaj pewnej umyślnie skonstruowanej kreacji.

Kolejny prelegent, prof. dr hab. Marek Piechota, w referacie *Adam Mickiewicz – wieszcz trybunem ludu. Poeta w okowach dziennikarstwa* ukazał postać polskiego wieszca tym razem nie z perspektywy poety – natchnionego twórcy, ale przede wszystkim wydawcy i redaktora cudzych tekstów. Badacz poruszył także kwestię redakcji utworów samego poety, która w znacznym stopniu wpłynęła na obecny wygląd wielu jego dzieł. Autor dostrzegł, że choć Mickiewicz poddawał się zabiegom cenzorskim niechętnie, przyjemność sprawiało mu poprawianie utworów najbliższych przyjaciół.

Jak zauważył referent, patriotyczny zapal Mickiewicza pozwolił uczynić z niego nie tylko poetę, ale również dziennikarza politycznego.

Następny prelegent, prof. dr hab. Jerzy Pazek (Wyższa Szkoła Humanitas), w referacie „*Mszasakrada*”. *Jak dziennikarze (s)potykali się z Finneganów trenem*, pokrótce przedstawił reakcję odbiorców na długo oczekiwane w Polsce tłumaczenie powieści Jamesa Joyce’a *Finneganów tren* autorstwa Krzysztofa Bartnickiego. Badacz zwrócił uwagę nie tylko na pojawiające się niepoehlebne opinie na temat długoletniej pracy tłumacza, zarówno ze strony internautów, jak i znawców twórczości Joyce’a, ale również na trudności, z jakimi przyszło zmagać się potencjalnemu odbiorcy czytającemu ten tekst, oraz wskazał na wieloznaczność panującą w tej powieści, wynikającą z użycia wielu kalamburów walizkowych.

Kolejny referent, dr Bogusław Dziadzia, w zaprezentowanym referacie pt. *Tabloid na peryferiach. Doksa i syntagma prowincji* zauważył, że współczesne dziennikarstwo coraz wyraźniej zmierza w kierunku tabloidyzacji nie tylko za sprawą narracji czy generowanej przez określone medium informacji, ale przede wszystkim wyglądu poszczególnych czasopism. Prelegent dostrzegł jednak znacznie mniejszą tabloidyzację na peryferiach, poza granicami wielkich miast, wynikającą z pewnych obwarowań społecznych.

Ostatnią prelegentką w tej części konwersatorium była dr Magdalena Ślawska, która w referacie *Dziennikarze piszą o swoich tekstach – paratekst jako przejaw tożsamości* mianem paratekstu określiła komentarze dziennikarzy do artykułów, które zostały wyróżnione prestiżową nagrodą dziennikarską Grand Press. Badaczka nie tylko na ich podstawie ukazała tożsamość poszczególnych autorów prezentowanych tekstów, ale również zwróciła uwagę na

bodźce skłaniające dziennikarzy do rozpoczęcia pracy nad wybranym zagadnieniem.

Po wystąpieniach prelegentów głos w dyskusji zabrały m.in. prof. dr hab. Małgorzata Kita, która podzieliła się z audytorium swoją refleksją na temat przedstawionych przez ostatnią prelegentkę paratekstów, uznając je za pewnego rodzaju anegdoty pragmatyczne, oraz dr hab. Iwona Loewe, która podkreśliła ogromne znaczenie haptyczności we współczesnej przestrzeni medialnej.

Trzecia i zarazem ostatnia część konwersatorium została w całości poświęcona pracy współczesnego dziennikarza. Dr Jacek Skorus, kierownik redakcji telewizyjnej *Panoramy*, w referacie „*Mediaworker*” jako nowa postać dziennikarza informacyjnego podkreślił niebagatelny wpływ technicyzacji na jakość i wygląd współczesnych informacji. Zwrócił także uwagę na postać odbiorcy, który bardziej niż wiadomości oczekuje jej ekstraktu. Prelegent dostrzegł również, że miejsce dziennikarza coraz częściej zajmuje *mediaworker*, dla którego praca nie wiąże się z żadną powinnością społeczną, a istotne staje się to, aby jak najlepiej sprzedać prezentowany produkt. Referent zakończył wystąpienie omówieniem pracy redakcji *Panoramy* od kulis.

Zaprezentowane prace ujęły zagadnienie tożsamości dziennikarza w wielu aspektach metodologicznych, dając tym samym pełny obraz kondycji współczesnych mediów. Autorzy zwrócili uwagę na ich dynamiczny rozwój, nieustanną technicyzację, a także komercjalizację, która w niemałym stopniu odbija się również na pracy samego dziennikarza. Rozpatrywana przez badaczy tożsamość okazuje się być czymś, do czego dziennikarz nieustannie dąży. Nie może jednak w pełni wejść w jej posiadanie, musi ją bowiem nieustannie negocjować².

² Zob. U. Żydek-Bednarczuk, *Wibrująca tożsamość dziennikarza* [w druku].